

การพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์การตามการสอนของพระพุทธเจ้า

ETHICS DEVELOPMENT IN ORGANIZATION BASED ON LORD BUDDHA'S TEACHING

รังสรรค์ ลิเบียว^{1*}
Rangsan Leebeao^{1*}

Received : 12 July 2020

Revised : 29 December 2021

Accepted : 30 December 2021

บทคัดย่อ

การศึกษการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์การตามการสอนของพระพุทธเจ้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสอนและส่งเสริมคำสอนของพระพุทธเจ้าในการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์การ โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ เรียบเรียงและพรรณนาตามวัตถุประสงค์ โดยผลการศึกษา คือ ด้านการสอน พระพุทธเจ้าได้จำแนกประเภทผู้รับคำสอนตามระดับสติปัญญาและอุปนิสัยของมนุษย์เปรียบเทียบกับดอกบัวในสระ และเลือกวิธีการและหลักการที่เหมาะสมในการพัฒนา การสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งได้ 3 องค์ประกอบสำคัญคือ การสอน เนื้อหา และผู้รับคำสอน เน้นการให้ความสำคัญด้านเนื้อหา ประโยชน์ และผู้รับคำสอน ด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น แบบสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา และแบบหลักเกณฑ์ตายตัว ใช้กลยุทธ์และวิธีดึงดูดความสนใจเช่น การยกอุทาหรณ์ การอุปมา การใช้สื่ออุปกรณ์ ตัวอย่าง ภาษา บุคคล โอกาส ความยืดหยุ่น รางวัล และการลงโทษ ด้านคำสอน เป็นคำสอนที่เน้นพัฒนาในด้านศีล (ความประพฤติ) สมาธิ (ความมั่นคงด้านจิตใจ) และปัญญา (ความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง) การศึกษาครั้งนี้แบ่งคำสอนออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านความประพฤติเช่น อปปมาทะ กรรม ทugend สุจริต บุญกิริยาวัตถุ 3 อิทธิบาท 4 สัมมปธาน 4 เบญจศีล เบญจธรรม มรรคมงคล 8 บารมี 10 ทศพิธราชธรรม ด้านอารมณ์เช่น กุศลมูลและอกุศลมูล พรหมวิหาร 4 ความลำเอียง ด้านจิตใจเช่น หิริ โอตตปปะ สติ สัมปชัญญะ ไตรลักษณ์ อธิปไตย 3 อริยสัจ 4 และด้านสังคมเช่น กัลยาณมิตร ปาปณิกกรรม 3 ขรรวาสธรรม 4 จักร 4 สังคหะวัตถุ 4 สปัจริยธรรม 7 โดยในเชิงปฏิบัติควรเริ่มด้วยการจำแนกบุคคลด้านจริยธรรม การเลือกวิธีการสอนและคำสอนที่เหมาะสม และมีหลักปฏิบัติที่ดีในการสอน การค้นพบที่สำคัญของการศึกษาครั้งนี้คือ กระบวนการพัฒนาจริยธรรมในองค์การพระพุทธองค์ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ คือ

¹หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สระแก้ว

¹Bachelor of Business Administration Program in General Management Faculty of Management Sciences Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the Royal Patronage Sakaeo

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: autocentrino@hotmail.com

การพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลที่มีจริยธรรมในด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และอุปนิสัยส่วนตัว และการเลือกวิธีการสอนและหัวข้อการสอนที่ เหมาะสมกับบุคคลที่มีแนวทางการสอนที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสอนประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนาจริยธรรม, คำสอนของพระพุทธเจ้า

ABSTRACT

The study of ethics development in organization base on lord buddha's teaching. The objectives are to study the teaching and enhancement of lord buddha's teaching in the development of appropriate ethics in organization. By collecting data form the Buddhist scripture (Tripitaka), book, textbook, and research documents. Analyze and synthesize knowledge, compose and describe according to the purpose. The result of study was in term of teaching, Lord Buddha categorizes teaching recipient according to their level of intelligence and human disposition, comparing them to the lotus in a pond. And selecting the appropriate methods and principles for development. The teaching of lord buddha can be divided into 3 main components: teaching, content and teaching recipient. Emphasize the importance of content, benefits and teaching recipient. Through a variety of teaching methods such as conversation, narrative, question and answers and fixed criteria. Use strategies and methods to attract attention such as parables, metaphors, media use, examples, language, people, opportunities, flexibility, rewards and punishments. In term of lord buddha's teaching. It is a teaching that emphasize of canon, concentration and wisdom. This study divided the lord buddha' teachings into 4 areas: behavioral aspects such as not heedfulness, deed, evil conduct, good conduct, bases of meritorious action, path of accomplishment, right exertion, the five precepts, the five ennobling virtues, the Noble eightfold path, ten virtues and virtues of the king. Emotional aspects such as root of bad actions, root of good actions, four principle virtuous existence and prejudice. Mental aspects such as moral shame and moral dread, mindfulness and clear comprehension, the three characteristics and virtues which should be established in the mind. And social aspects such as good friend, qualities of successful shopkeeper, virtues for a good household life, virtues making for group integration and leadership and virtues of a gentleman. In practice, it should begin with the identification of ethical individuals, choosing the right teaching methods and lord buddha's teaching and have good teaching practices. The main findings of this study are: The process of ethical development in the person of lord Buddha consists of important steps: Determining

the suitability of ethical persons in regard to intelligence, knowledge, and abilities and individual habits and select teaching methods and teaching topics that are suitable for that individual with good teaching practices which is an important factor that will help teaching success.

Keywords: Ethics Development, Lord Buddha's Teaching

บทนำ

การพัฒนาจริยธรรม (Ethics) ในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้องค์การมีหลักความประพฤติที่ดีในการทำงาน ช่วยสร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ คุณค่า และความเจริญยั่งยืนขององค์กร จริยธรรมมีลักษณะเป็นนามธรรม เกิดขึ้นในจิตใจ มีผลต่อพฤติกรรม อุปนิสัย สติปัญญา และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งศาสนาเป็นแหล่งที่มาสำคัญอย่างหนึ่งและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝังตามคำสอนของศาสนา (สุภาพร พิศาลบุตร, 2554) ถึงแม้จริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์ในตัวบุคคลแต่กำเนิด แต่สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ มีทฤษฎีสันับสนุนเช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีการเรียนรู้จากสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ของเพียเจต์ (Piaget) เป็นต้น (สมคิด บางโม, 2558) เมื่อพิจารณาถึงบริบทขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศไทยจากข้อมูลสถิติตัวเลขด้านแรงงาน สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว (2564) ได้รายงานว่ามีคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักรของไทย มีข้อมูลแรงงานต่างด้าว 4 สัญชาติ ประกอบด้วยเมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ที่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 56 ซึ่งประเทศเมียนมามีประชากรนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 89 สปป. ลาว ร้อยละ 75 ประเทศกัมพูชา ร้อยละ 98 ประเทศเวียดนามร้อยละ 9.3 ขณะที่ประเทศไทยมีประชากรนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95 (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2556) ซึ่งมีความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด อุดมคติเกี่ยวกับจริยธรรมและความดีความชั่วตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่คล้ายคลึงกัน ประเทศกัมพูชา สปป. ลาว และประเทศเมียนมามีการส่งเสริมคุณธรรมในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนของประเทศโดยอาศัยกระบวนการทางสถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา ประเทศเวียดนามมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามผู้นำโฮจิมินห์ เป็นต้น (ศูนย์คุณธรรม, 2556) อ้างถึงใน คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2559) จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่าคำสอนของพระพุทธเจ้ามีความเหมาะสมในการนำมาใช้เพื่อการพัฒนาจริยธรรมในองค์กรให้กับบุคลากรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีการจ้างบุคลากรทั้งเป็นคนไทยและคนต่างด้าวดังกล่าวทำงานและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 63 กล่าวว่ารัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนและให้ความรู้ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน ป้องกันและขัดขวางการทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 67 กล่าวว่ารัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยนับถือ ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา มาตรา 76 กล่าวว่ารัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วน

ท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีมาตรฐานทางจริยธรรม พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 มาตรา 5 กล่าวว่าจริยธรรมคือหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมาตรา 19 (2) ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้ ฝึกอบรม และพัฒนาเจ้าหน้าที่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2559) สนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้และวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมในศาสนา เพื่อให้คนทุกกลุ่มทุกวัยมีจริยธรรมตามหลักของศาสนาในการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อพิจารณาบริบทด้านกฎหมายประกอบแล้วจะเห็นได้ว่าการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์การตามการสอนของพระพุทธเจ้ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการนับถือศาสนาและกฎหมายได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการส่งเสริมการมีคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ เป็นองค์การที่มีจริยธรรมและค่านิยมที่ดี (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2564) ดังนั้นบทความนี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ช่วยพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมในองค์การ จึงขอเสนอแนวคิดการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์การตามการสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาและส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมในองค์การตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนของพระพุทธเจ้า

การประยุกต์คำสอนของพระพุทธเจ้าในการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์การมีดังนี้
พระพุทธเจ้าทรงจำแนกบุคคลออกเป็น 4 ประเภท คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2559)

1. อุกมฏัตถุญ หมายถึง ผู้ที่พอยกหัวข้อก็รู้ ผู้ที่เข้าใจได้โดยฉับพลันเมื่อยกหัวข้อแสดง
2. วิปจิตถุญ หมายถึง ผู้รู้ต่อเมื่อขยายความเข้าใจเพิ่มเติม
3. เนยยะ หมายถึง ผู้ที่พอจะแนะนำได้ ต้องคอยชี้แนะให้เข้าใจด้วยการฝึกอบรม
4. ปทปรมะ หมายถึง ผู้ที่รู้ได้เพียงระดับพยัญชนะหรือถ้อยคำ ไม่อาจเข้าใจความหมายได้

การจำแนกโดยพิจารณาจากสติปัญญาและอุปนิสัยของบุคคล แสดงให้เห็นว่าจริยธรรมเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้มีในแต่ละบุคคลได้ การจัดการพัฒนาจริยธรรมในองค์การตามการสอนของพระพุทธเจ้านี้ทำได้โดยจำแนกประเภทลักษณะของบุคคลดังนี้

ตารางที่ 1 การจำแนกประเภทบุคคลเพื่อการจัดการพัฒนาจริยธรรมในองค์การ

การจำแนกประเภทบุคคล ของพระพุทธเจ้า	การจำแนกประเภทบุคคล ในองค์การ	แนวคิดในการพัฒนาจริยธรรม
อุกมฏัตถุญ	บุคคลที่มีความประพฤติ ด้านจริยธรรมระดับดีมาก	ส่งเสริมการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เป็น แบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดองค์ความรู้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การจำแนกประเภทบุคคล ของพระพุทธเจ้า	การจำแนกประเภทบุคคล ในองค์การ	แนวคิดในการพัฒนาจริยธรรม
วิปจิตัญญู	บุคคลที่มีความประพฤติด้านจริยธรรมระดับดี	พัฒนาและเพิ่มคุณค่าจริยธรรมในตัวบุคคล สามารถแยกแยะดีชั่วได้
เนยยะ	บุคคลที่มีความประพฤติด้านจริยธรรมระดับปานกลาง	พัฒนาความรู้ความเข้าใจ สร้างศรัทธาทศนคติ จูงใจ อบรม ฝึกปฏิบัติ สนับสนุนคู่มือแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง
ปทปรมะ	บุคคลที่มีความประพฤติด้านจริยธรรมระดับต่ำ	พัฒนาการศึกษาอบรมให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติ กระตุ้นให้เกิดตระหนักถึงจริยธรรม มีระเบียบข้อบังคับควบคุม

บุคคลประเภทปทปรมะเปรียบเสมือนคนที่ไม่บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้บริสุทธิ์ บุคคลประเภทเนยยะเปรียบเสมือนคนที่บำเพ็ญศีล แต่ไม่บำเพ็ญสมาธิและปัญญาให้บริสุทธิ์ บุคคลประเภทวิปจิตัญญูเปรียบเสมือนคนที่บำเพ็ญศีล สมาธิ แต่ไม่บำเพ็ญปัญญาให้บริสุทธิ์ และบุคคลประเภทอุคฆฏิตัญญูเปรียบเสมือนคนที่บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้บริสุทธิ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ดังนั้นบุคคลประเภทปทปรมะ จึงควรเน้นให้การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง อบรม ลงมือปฏิบัติและสร้างศรัทธาความเชื่อต่อการทำความดี รู้จักความถูกต้อง โดยอาศัยเครื่องมือ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย เป็นเครื่องมือควบคุมให้แสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม บุคคลประเภทเนยยะควรเน้นการพัฒนาการเรียนรู้และความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม จัดอบรมด้านความรู้และการปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง มีคู่มือแนะนำแนวทางปฏิบัติ บุคคลประเภทวิปจิตัญญูควรเน้นการพัฒนาและสร้างคุณค่าด้านจริยธรรมขั้นสูงในตัวบุคคล แยกแยะความดีความชั่ว อบรมเพิ่มเติมองค์ความรู้ให้ชัดเจนลึกซึ้งเกี่ยวกับจริยธรรม และบุคคลประเภทอุคฆฏิตัญญูควรเน้นการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาทักษะผู้นำในการให้คำปรึกษา การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลอื่น ๆ ในองค์การ

หลักวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ในองค์การ

พระพุทธเจ้าได้รับการยกย่องว่าเป็นสารีริกคนได้ไม่มีใครยิ่งกว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ การสอน เนื้อหา และผู้รับคำสอน มีรายละเอียดดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2556)

1. องค์ประกอบด้านการจัดการการสอนธรรมะพระพุทธเจ้า
 - 1.1 เริ่มต้นด้วยการสนทนาคู่สนทนาด้วยเรื่องที่รู้เข้าใจดีเพื่อดึงดูดความสนใจ
 - 1.2 สร้างบรรยากาศการสอนให้ปลอดภัย ไม่ตึงเครียด ให้เกียรติผู้รับคำสอน
 - 1.3 มุ่งสอนให้เกิดความเข้าใจต่อเนื้อหาเป็นสำคัญ ไม่กระทบหรือเสียดสีผู้อื่น

1.4 มุ่งความสำคัญและเกิดคุณค่าต่อผู้รับคำสอน ไม่ดูถูกผู้รับคำสอนโง่เขลา

1.5 ใช้ถ้อยคำปิยวาจาและสุภาพในการสอน ชวนฟัง ไม่หยาบคาย

การสอนธรรมะของพระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับผู้รับคำสอน และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อและส่งเสริมการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่สอน ไม่เสียดสีบุคคลอื่น และให้ความสำคัญต่อคุณค่าและประโยชน์ที่ผู้รับคำสอนจะได้รับ คำนึงถึงความสำคัญในการใช้คำพูด และมารยาทในการสอน มีพุทธพจน์ที่ว่า องค์แห่งพระธรรมกถึก หลักสำคัญที่ผู้สอนควรปฏิบัติคือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2556) ควรสอนเป็นลำดับขั้นตอนสามารถพิจารณาและเข้าใจตามได้ ยกเหตุผลประกอบการอธิบายบรรยาย มีเมตตาต่อผู้รับคำสอน ไม่เห็นแก่สิ่งตอบแทน และไม่สอนโดยกระทบต่อผู้อื่นและตนเอง ซึ่งทำให้การสอนมีความน่าเชื่อถือ ผู้รับคำสอนรู้เกิดความรู้ความเข้าใจและรู้เห็นได้ตามความเป็นจริง สามารถเข้าถึงความรู้อย่างลึกซึ้ง ถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างตรงไปตรงมา ป้องกันความรู้สึกลึกซึ้งที่อาจขึ้นให้ผู้รับคำสอนเกิดอคติตามได้

2. องค์ประกอบด้านการจัดการเนื้อหาในการสอนของพระพุทธเจ้า

2.1 สอนจากสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายไปหาสิ่งที่เข้าใจได้ยากหรือยังไม่เข้าใจ

2.2 สอนจากหัวข้อหลักและค่อยละเอียดลงลึกไปตามลำดับ

2.3 สอนในสิ่งที่มืออยู่จริง นำมาแสดงให้เห็นจริง ให้ได้รู้จริง

2.4 สอนตรงเนื้อหา ไม่วกวน ไขว่เขว หรือออกนอกเรื่อง

2.5 สอนโดยมีเหตุผล พิสูจน์เข้าใจและเห็นจริงตามได้

2.6 สอนเท่าที่จำเป็นตามความเหมาะสมและความพอดี

2.7 สอนในสิ่งที่ประโยชน์และมีความหมายต่อผู้รับคำสอนคือ

สิ่งที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่ชอบใจ สิ่งนั้นไม่ควรสอน

สิ่งที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่ชอบใจ สิ่งนั้นไม่ควรสอน

สิ่งที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่ชอบใจ ควรเลือกสอนในเวลาที่เหมาะสม

สิ่งที่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงแม้เป็นที่ชอบใจ สิ่งนั้นไม่ควรสอน

สิ่งที่จริง ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงแม้เป็นที่ชอบใจ สิ่งนั้นไม่ควรสอน

สิ่งที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่ชอบใจ ควรเลือกสอนในเวลาที่เหมาะสม

ช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่ยาก ๆ ให้เข้าใจตามได้ ทำให้ผู้รับคำสอนได้เรียนรู้ตามลำดับไปจนถึงขั้นละเอียดลึกซึ้งได้ เข้าถึงเนื้อหาสำคัญและเข้าใจหลักธรรมข้อนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น สามารถจัดการกับหัวข้อที่ซับซ้อนยากแก่การติดตามและทำความเข้าใจ ป้องกันการนำเสนอที่สลับซับซ้อนวกไปวนมาหรือออกนอกประเด็น

3. องค์ประกอบด้านการจัดการผู้รับคำสอนของพระพุทธเจ้ามีดังนี้

3.1 คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เช่น อุปนิสัยเป็นคนรักสวยรักงาม (ราคจริต) เป็นคนใจร้อนหุนหัน (โทสจริต) เป็นคนงมงาย (โมหจริต) เป็นคนมีความเลื่อมใส (สัทธาจริต) เป็นคนใช้ความคิดพิจารณา (พุทธานุจริต) เป็นคนฟังชาน (วิตกจริต) เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2559)

3.2 เลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เช่น เพศ อายุ วัย

- 3.3 พิจารณาถึงสภาพของผู้รับคำสอน เช่น ความพร้อม ความตั้งใจ สติปัญญา
- 3.4 การให้ผู้รับคำสอนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจน
- 3.5 การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้รับคำสอนกับผู้สอน
- 3.6 เอาใจใส่ต่อบุคคลที่ควรรับได้รับการเอาใจใส่ ตามความเหมาะสม
- 3.7 เอาใจใส่ต่อบุคคลที่มีปัญหาหรือด้อยการเรียนรู้กว่าผู้อื่น

ช่วยให้สามารถเข้าใจผู้รับคำสอนและเลือกวิธีการสอนได้สอดคล้องและเหมาะสม ผู้สอนควรมีทักษะและความรู้ความสามารถดังตัวอย่างความสามารถของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า ทศพลญาณ เป็นแบบอย่างดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2559)

1. ฐานาฐานญาณ คือมีความรู้ความเข้าใจกฎเกณฑ์ขอบเขตของธรรมชาติ
2. กรรมวิปากญาณ คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบ ผลลัพธ์ของการกระทำต่าง ๆ
3. สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง
4. นานาธาตุญาณ คือมีความรู้ความเข้าใจสภาวะของธรรมชาติ ความเป็นไปตามธรรมชาติ
5. นานาธมฺมุตตกญาณ คือมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับอุปนิสัยของมนุษย์
6. อินทริยโพรปริยัตตญาณ มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์บุคคลต่าง
7. ฌานาทีสังกิเลสาทีญาณ คือมีความรู้ความเข้าใจถึงเหตุและปัจจัยของความดีความชั่ว
8. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือมีความสามารถเข้าใจภพภูมิหลังของบุคคล
9. จุตูปปาตญาณ คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตมนุษย์
10. อาสวักขยญาณ คือความสามารถในการรู้วิธีการแก้ไขปัญหาด้านจริยธรรม

ช่วยให้เข้าใจผู้รับคำสอนทั้งในด้านจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ธรรมชาติของบุคคล ความเป็นไปของชีวิต มีทฤษฎีด้านจิตวิทยากับเกี่ยวกับการวิเคราะห์จิตใจของมนุษย์คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) (สมคิด บางโม, 2558) ดังนี้

1. ระดับจิตสำนึก (Conscious Level) คือจิตระดับความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม เหตุผล
2. ระดับจิตใต้สำนึก (Sub-Conscious Level) คือจิตที่อยู่ใต้ระดับจิตสำนึก เช่น ความรู้ ประสบการณ์ ความทรงจำ
3. ระดับจิตไร้สำนึก (Unconscious Level) คือจิตส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลตามสัญชาตญาณ แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบคือ

- 1.1 อิด (Id) คือจิตที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานหรือสัญชาตญาณ
- 1.2 อีโก้ (Ego) คือจิตที่เกี่ยวกับการคำนึงถึงเหตุผลและความเป็นจริง
- 1.3 ซูเปอร์อีโก้ (Superego) คือจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึกถูกผิดชอบชั่วดี จริยธรรม

จึงควรส่งเสริมให้เข้าถึงไปภายในจิตใจในระดับจิตไร้สำนึก

การส่งเสริมจริยธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและขัดต่อความรู้สึก จิตใจ และการต่อต้านพระพุทธเจ้าทรงมีวิธีดึงดูดความสนใจของผู้รับคำสอนดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2556)

1. สันทสสนา การพูดอธิบายอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน คลายความสงสัย
2. สมาปทนา การพูดให้เห็นจริงและเกิดความคล้อยตาม

3. สมุทเตชนา การพูดให้เกิดกำลังใจ เกิดความมุ่งมั่น และอยากปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ
4. สัมปหังสนา การพูดให้เกิดความร่าเริงใจ เบิกบานจิตใจ ไม่น่าเบื่อ มองเห็นประโยชน์
การใช้เทคนิคการพูดเป็นเครื่องมือในการสร้างและดึงดูดความสนใจของผู้รับคำสอน ด้วยการ
พูดอธิบายที่ชัดเจน คลายความสงสัยให้กับผู้รับคำสอนได้ พูดให้ผู้รับคำสอนได้เข้าใจตามความจริง
บำรุงขวัญกำลังใจให้เกิดความมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติ เนื่องจากผู้สอนมีอิทธิพลต่อผู้รับคำสอน
พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการวางตนเพื่อเป็นผู้สอนที่ดีดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุต
โต), 2556)

1. สอนด้วยความประพฤตินิสัยดีด้วยกาย วา และใจต่อผู้ฟัง
2. สอนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติอย่างไร ตนเองก็ประพฤติปฏิบัติอย่างนั้นด้วย
3. สอนเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้ฟังโดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทน
4. สอนผู้อื่นด้วยความเมตตาให้รู้ให้เข้าใจ
5. สอนด้วยความไม่เบียดเบียน ให้อภัย ให้อวด ชวนทะเลาะวิวาทะ

ช่วยส่งเสริมให้ผู้รับคำสอนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้สอน เปิดใจยอมรับฟังคำสอนต่าง ๆ
รับฟังอย่างบันเทิงใจ สบายใจ ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ มุ่งหวังสร้างประโยชน์สุขต่อผู้ฟัง
พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอนดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2556)

1. การสอนด้วยวิธีการสนทนา คือการสอนด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ
2. การสอนด้วยวิธีการบรรยาย คือการสอนด้วยการบรรยาย อธิบาย
3. การสอนด้วยวิธีการตอบปัญหา คือการสอนด้วยการตอบข้อสงสัย ปัญหาต่าง ๆ เช่น
 - 3.1 ปัญหาที่ต้องตอบแบบตรงไปตรงมา (เอกังสพยากรณ์ปัญหา)
 - 3.2 ปัญหาที่ต้องถามซ้ำอีกครั้งเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน (ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา)
 - 3.3 ปัญหาที่ต้องตอบแบบแยกแยะ (วิรัชขพยากรณ์ปัญหา)
 - 3.4 ปัญหาที่ไม่ควรตอบหรือยังยั้งคำตอบ (ฐปนียปัญหา) เช่นคำถามที่ไม่มีประโยชน์

นอกจากนี้ในการปฏิบัติอาจต้องพบปัญหาจากผู้รับคำสอนผู้ฟังที่ต้องการสอบถามลักษณะดังนี้

1. บุคคลที่ถามคำถามเพราะความไม่รู้ความไม่เข้าใจ
2. บุคคลที่ถามคำถามเพราะความโลภ ความอยากได้
3. บุคคลที่ถามคำถามเพราะต้องการแสดงความอวดรู้ฉลาด
4. บุคคลที่ถามคำถามเพราะต้องการใคร่รู้ ต้องการความรู้ความเข้าใจ
5. บุคคลที่ถามคำถามต้องการแสดงความสามารถในการตอบปัญหา

ช่วยให้ผู้สอนสามารถเตรียมพร้อมในการตอบคำถามและรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

4. การสอนด้วยกฎและระเบียบที่ถูกต้อง เพื่อให้เข้าใจกฎและระเบียบที่ต้องกำหนดไว้

การนำวิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมจริยธรรมในองค์กรมีตัวอย่าง
เพื่อแนะนำแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมดังนี้

ตารางที่ 2 การประยุกต์วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในการพัฒนาจริยธรรมในองค์กร

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า	รูปแบบในการส่งเสริมจริยธรรมในองค์กร	ลักษณะเนื้อหาในการส่งเสริม
การสนทนา	การประชุมกลุ่ม กิจกรรมกลุ่ม	แนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรม
การบรรยาย	การจัดอบรมบุคคลากรจำนวนมาก ๆ การบรรยายโดยวิทยากร	ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม การปฏิบัติที่ถูกต้อง
การตอบปัญหา	การมีช่องทางบริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในองค์กร	การตอบปัญหาจริยธรรมในการทำงาน การให้คำปรึกษา
การสอนด้วยกฎและระเบียบ	การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกฎและระเบียบด้านจริยธรรม	การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎและระเบียบต่าง ๆ

กลยุทธ์ในการสอนของพระพุทธเจ้ามีดังนี้

1. การยกอุทาหรณ์หรือนิทานประกอบ ช่วยสร้างความเข้าใจเนื้อหา เห็นภาพความจริง
2. การอุปมา เปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้เข้าใจ เห็นเป็นรูปธรรมได้ง่าย
3. การใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมประกอบการบรรยายให้เข้าใจความเป็นจริงตามได้
4. การทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการคิด การพูด การกระทำ การสาธิตเป็นแบบอย่าง
5. การใช้ถ้อยคำและภาษา ที่สละสลวย ไพเราะ ชวนคิดชวนฟัง การใช้คำและภาษา
6. การเลือกบุคคลที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นปฏิบัติตามแบบอย่าง
7. การใช้จังหวะและโอกาสให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม
8. การมีความยืดหยุ่นการสอน เลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา บุคคล
9. การให้รางวัลและการลงโทษ เช่น คำชื่นชม ยกย่อง สรรเสริญ
10. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปรับเปลี่ยนหลักการ วิธีการ อย่างเหมาะสม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม

มีทฤษฎีด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมด้านจริยธรรมของบุคคลดังนี้ (ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อูวรรณโณ, 2525) ที่สอดคล้องกับวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าดังนี้

1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) ของเบอร์ริส เอฟ สกินเนอร์ (Burrhus F. Skinner) คือการปรับพฤติกรรมคาดหวังของมนุษย์โดยอาศัยปัจจัยสิ่งเร้า กระตุ้นให้เกิดแสดงพฤติกรรมผ่านการตอบสนองปัจจัยกระตุ้นและเกิดเป็นพฤติกรรมเรียนรู้
2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของอัลเบิร์ต แบนดูลา (Albert Bandura) คือการเรียนรู้พฤติกรรมจากตัวแบบในสังคม เช่น การสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรม
3. ทฤษฎีวิธีกระจ่างให้นิยม (Value Clarification Theory) ของหลุยส์ อี แรทส์ (Louis E. Raths) คือการปลูกฝังหรือการชี้้นำค่านิยมที่ถูกต้อง
4. ทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning Theory) ของลอเรนซ์โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) คือการอธิบายเหตุผลให้เข้าใจความจริง

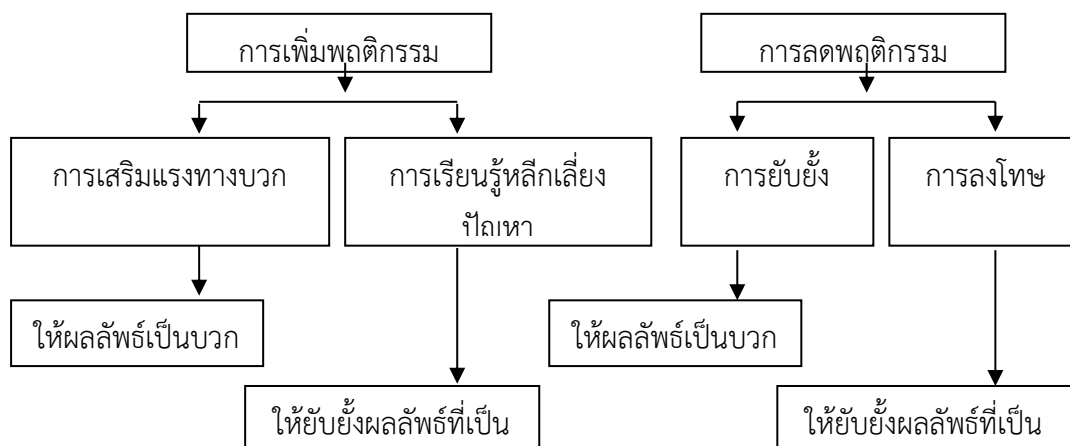
กิจจา บานชื่น (2560) ได้กล่าวถึงทฤษฎีด้านจิตวิทยาในการสร้างแรงจูงใจ เช่น ทฤษฎีแรงจูงใจของดักลาส เมอร์เรย์ แม็คเกรเกอร์ (Theory X and Theory Y of Motivation by Douglas Murray McGregor) โดยแบ่งลักษณะของมนุษย์ออกเป็น 2 แบบคือ แบบทฤษฎี X คือทัศนคติต่อมนุษย์ในแง่ไม่ดี และแบบทฤษฎี Y คือทัศนคติต่อมนุษย์ในแง่ไม่ดี ดังนี้

ตารางที่ 3 ทัศนคติต่อมนุษย์ตามทฤษฎีแรงจูงใจของแม็คเกรเกอร์

ทัศนคติต่อมนุษย์ในแง่ไม่ดี (ทฤษฎี X)	ทัศนคติต่อมนุษย์ในแง่ดี (ทฤษฎี Y)
1. มนุษย์มีอุปนิสัยพื้นฐานชั่วร้าย	1. มนุษย์มีอุปนิสัยพื้นฐานเป็นคนดี
2. มนุษย์ชอบมองคนอื่นในแง่ร้าย	2. มนุษย์ชอบมองคนอื่นในแง่ดี
3. มนุษย์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาได้	3. มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้
4. มนุษย์ไม่ชอบความแตกต่าง ชอบต่อต้าน	4. มนุษย์ยอมรับและใช้ประโยชน์ความแตกต่าง
5. มนุษย์ไม่มีความจริงจังและชอบโกหกหลอกลวง	5. มนุษย์มีความจริงจังและซื่อตรง
6. มนุษย์ไวใจไม่ได้	6. มนุษย์ไวใจเชื่อถือได้
7. มนุษย์ไม่ชอบเสี่ยง	7. มนุษย์กล้าได้กล้าเสีย
8. มนุษย์ชอบแข่งขัน เอาเปรียบ	8. มนุษย์ชอบความร่วมมือ

ช่วยให้ผู้สอนปรับวิธีการเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติของบุคคลทั้ง 2 แบบ
ทฤษฎีเสริมแรงของ เบอร์ริส เฟรดเดอริค สกินเนอร์ (Reinforcement Theory of Burrhus Frederic Skinner) คือการสร้างปัจจัยภายนอกกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ประกอบด้วย 4 ลักษณะคือ

1. การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) โดยส่งเสริมปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่มุ่งหวัง เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่บุคคลให้แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เพิ่มขึ้น
2. การเรียนรู้หลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance Learning) คือการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) โดยส่งเสริมปัจจัยหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อให้ลดพฤติกรรม
3. การยับยั้งพฤติกรรม (Extinction) ด้วยการสร้างปัจจัยยับยั้งการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งหวัง หรือลดพฤติกรรมนั้นลง เช่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ
4. การลงโทษ (Punishment) ด้วยการสร้างปัจจัยลดหรือยับยั้งขัดขวางการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งหวังหรือลดพฤติกรรมเพื่อไม่ให้แสดงพฤติกรรมนั้น

แผนภาพที่ 1 การเสริมแรงจิตใจตามทฤษฎีแรงใจของสกินเนอร์
ทิม่า (เกรียงศักดิ์ เขียวสี, 2550 อ้างใน กิจจา บานชื่น, 2560)

คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมในองค์การ

คำสอนที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาจริยธรรมในองค์การและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
มีตัวอย่างดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2559)

ตารางที่ 4 คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมในองค์การ

หลักธรรมของพระพุทธเจ้า	เหตุผลในการพัฒนา	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
หลักธรรมเกี่ยวกับด้านความประพฤติ		
อับปมาทะ (ความไม่ประมาท หรือขาดสติ)	เพื่อให้ไม่ประมาทและมีสติในการทำงาน	มีสติและตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท (อร่าม อินพุม, 2537)
กรรม (การกระทำ)	เพื่อให้เข้าใจการกระทำที่ดี และการกระทำที่ไม่ดี	มีทัศนคติที่ถูกต้องและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
ความประพฤติชั่ว (ทุจริต 3)	เพื่อให้เข้าใจประเภทของการกระทำทำความชั่ว	เข้าใจการกระทำทำความชั่ว สามารถระงับยับยั้งป้องกันได้ด้วยตนเอง
ความประพฤติดี (สุจริต 3)	เพื่อให้เข้าใจการกระทำที่ดี	เข้าใจการกระทำทำความดี
หลักการทำความดี (บุญกิริยาวัตถุ 3)	เพื่อให้เข้าใจการทำความดี และการปฏิบัติที่ดี	มีหลักในการปฏิบัติตนที่ดี
คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (อิทธิบาท 4)	เพื่อให้เข้าใจการประกอบกิจการงานให้ประสบผลสำเร็จ	มีหลักในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

หลักธรรมของพระพุทธเจ้า	เหตุผลในการพัฒนา	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
ความเพียร (สัมมัปปธาน 4)	เพื่อให้มีความขยันหมั่นเพียรในกระทำความดีและละการทำชั่ว	มีหลักในการพัฒนาตนและรักษาการกระทำที่ดี
ความประพฤติชอบทางกายวาจา (เบญจศีล)	เพื่อให้เข้าใจการประพฤติทางกายวาจาที่ควรปฏิบัติ	มีการปฏิบัติต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
ธรรมอันดีงาม (เบญจธรรม)	เพื่อให้เข้าใจความประพฤติที่ดีงามที่	มีหลักความประพฤติที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น
อัฐังคิกรมรรค (มรรคมงคล 8)	เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเกิดประโยชน์สุข	มีหลักในการปฏิบัติที่ก่อประโยชน์สุข
ธรรมที่ควรปฏิบัติอย่างยิ่งยวด (บารมี 10)	เพื่อให้กระทำตนที่เป็นประโยชน์	สามารถปฏิบัตินำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในการทำงาน
ธรรมของนักปกครอง (ทศพิธราชธรรม 10)	เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องและเป็นผู้นำที่ดี	มีความเข้าใจในการเป็นผู้นำที่ดี
หลักธรรมเกี่ยวกับด้านอารมณ์		
ต้นเหตุความดีและความชั่ว (กุศลมูลและอกุศลมูล)	เพื่อให้เข้าใจสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความดีและความชั่ว	เข้าใจการทำความดีและการทำชั่ว เลือกปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง
หลักความประพฤติปฏิบัติชอบ (พรหมวิหาร 4)	เพื่อให้เข้าใจการประพฤติและการวางตนอย่างถูกต้อง	มีหลักในการวางตนได้อย่างถูกต้อง นำเคารพเชื่อถือ
ความลำเอียง (คติ 4)	เพื่อให้เข้าใจลักษณะของความลำเอียง	มีเข้าใจถึงความลำเอียง และป้องกัน การปฏิบัติไม่เป็นธรรม
หลักธรรมเกี่ยวกับด้านจิตใจ		
ธรรมคัมภีร์ครองโลก (หิริ โอตตปปะ)	เพื่อให้ตระหนักถึงผลของการกระทำ	มีจิตสำนึกละอายต่อการทำความชั่ว
ธรรมที่มีอุปการะมาก (สติ สัมปชัญญะ)	เพื่อให้เข้าใจและมีสติ สัมปชัญญะ ในการปฏิบัติงาน	มีสติในการทำงาน
ไตรลักษณ์ (ลักษณะ 3)	เพื่อให้เข้าใจสภาวะธรรมชาติที่เกิดขึ้นรวมถึงเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในการทำงาน	เข้าใจและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้
ความจริงอันประเสริฐ (อริยสัจ 4)	เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับความทุกข์หรือปัญหา และการแก้ไข	มีความรู้และหลักในการจัดการปัญหา ความทุกข์ในการทำงาน

ตารางที่ 4 (ต่อ)

หลักธรรมของพระพุทธเจ้า	เหตุผลในการพัฒนา	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
หลักธรรมเกี่ยวกับด้านสังคม		
กัลยาณมิตตตา	เพื่อให้เข้าใจการปฏิบัติตนที่ดีต่อผู้อื่นในการอยู่ร่วมกัน (พจนพ พุกกะพันธุ์, 2543)	มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนที่ดีต่อผู้อื่น
หลักพอค้า (ปาปณิกธรรม 3) ได้แก่ จักขุม่า (รู้จักสินค้า) วิธูโร (รู้จักซื้อขาย) นิสสยสัมปันโน (รู้จักลงทุน)	เพื่อให้รู้และเข้าใจหลักในการประกอบธุรกิจ	บุคลากรมีหลักการในการประกอบธุรกิจ และการทำการค้าขาย การดำเนินธุรกิจ
หลักการครองชีวิต (ฆราวาสธรรม 4)	เพื่อให้เข้าใจการดำเนินชีวิตที่ดี	มีหลักในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ
ธรรมที่นำไปสู่ความเจริญ (จักร 4)	เพื่อให้เข้าใจการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความเจริญ	มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี มีความเจริญในการทำงาน
การยึดเหนี่ยวใจบุคคล สร้างความสามัคคี (สังคหะวัตถุ 4)	เพื่อให้เข้าใจการรักษาใจบุคคลและความสามัคคี	มีหลักการและเข้าใจการรักษาใจผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี
ธรรมของคนดี (สัปปริสธรรม 7)	เพื่อให้เข้าใจวิธีการปฏิบัติตนที่ดีและการวางตนอย่างถูกต้อง	มีหลักในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และวางตนที่ดี

จากคำสอนของพระพุทธเจ้าข้างต้น มีผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องดังนี้

รังสรรค์ ลีเปี้ยว (รังสรรค์ ลีเปี้ยว, 2551 อ้างใน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2551) ได้ศึกษาผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อประสิทธิภาพการทำงาน กรณีศึกษาผู้เข้าอบรมหลักสูตรครูสมาธิ ณ สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขาที่ 6 วัดบางโกลนใน ตำบลบางโกลน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าการฝึกสมาธิตามแนวทางของศาสนาพุทธช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านการควบคุมอารมณ์ระหว่างการทำงาน การมีสติในการทำงาน การแสดงออกพฤติกรรมในการทำงาน มีความระมัดระวังรอบคอบ ความอดทน และทำงานเป็นขั้นตอนได้ดีมากขึ้น มีจิตใจเข้มแข็งและส่งเสริมสุขภาพจิต โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีเสริมแรงพฤติกรรมทางบวกของเบอร์รอส เฟรดเดอริก สกินเนอร์

บำรุง โพธิ์ศรี (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม พบว่านักศึกษาเชื่อว่าศาสนามีส่วนช่วยขัดเกลาจิตใจให้ตนเป็นคนดีและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจริยธรรมและทฤษฎีแรงจูงใจให้มีทัศนคติต่อตนเองที่ดี

บุญรอด อมรทัตโต, พิเชฐ ทังโต และบุษกร วัฒนบุตร (2560) ได้ศึกษาการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดระยอง

พบว่า การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวชารัชชกรณกรรม 5 ประการ ทำให้มีการตัดสินใจที่ดี กล้าและมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรม

วรรณดี แสงประทีปทอง (วรรณดี แสงประทีปทอง, 2551 อ้างถึงใน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2551) ได้ศึกษาวิจัยประเมินโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล พบว่าผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลที่ดี โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจให้มีทัศนคติต่อตนเองที่ดีและทฤษฎีภาระงานให้นิยาม

สิริวรรณ ศรีพล (สิริวรรณ ศรีพล, 2547 อ้างถึงใน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2551) ได้ศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองโลกสำหรับเยาวชนตามแนวพุทธธรรม พบว่าธรรมะที่มีความเหมาะสมและนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองโลก ได้แก่ หิริโอตตัปปะ สติสัมปชัญญะ โอวาทพระพุทธเจ้า เบญจศีล เบญจธรรม สปัจริยธรรม 7 สังคหัตถ์ 4 มรรค 8 ขั้นตอน 4 ไตรลักษณ์ 4 ขรรยาวาสธรรม 4 อธิปไตย 4 ปฏิจจสมุปบาท และพละ 4 โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมในองค์การ

กล่าวโดยสรุปว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าช่วยพัฒนาความประพฤติทางกาย วาจา และใจ ของบุคคลให้เป็นผู้ที่มีการกระทำ ความคิด และจิตใจที่ดี มีความเห็นที่ถูกต้อง มีความเข้าใจที่ถูกต้อง และปฏิบัติได้ถูกต้อง มีความประพฤติปฏิบัติที่ดี ควรนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมในองค์การเพื่อให้บุคลากรได้ฝึกปฏิบัติในการทำงานและการดำเนินชีวิต ในเชิงปฏิบัติควรศึกษาและทำความเข้าใจในหัวข้อคำสอนนั้น ๆ ให้ละเอียดลึกซึ้ง

บทสรุป

พระพุทธเจ้าทรงจำแนกประเภทผู้รับคำสอนตามระดับสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และอุปนิสัยพฤติกรรม และคัดเลือกวิธีการและคำสอนที่เหมาะสม วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ การสอน เนื้อหา และผู้รับคำสอน การสอนด้วยการสนทนาเกี่ยวกับสิ่งที่ตนบริบทในเรื่องที่ผู้รับคำสอนรู้ดี และสร้างบรรยากาศการพูดคุยให้ปลอดภัย ไม่เครียด และให้เกียรติผู้รับคำสอน เมื่อเข้าสู่การสอนก็เน้นเนื้อหาเป็นสำคัญ ไม่ออกนอกเรื่องหรือให้กระทบผู้อื่น ใช้คำพูดที่สุภาพ ชวนฟัง และเน้นให้ผู้รับคำสอนด้วยได้ประโยชน์ เข้าใจตามได้เป็นลำดับ ขั้นตอน มีเหตุผล มีเมตตา ไม่เห็นแก่รางวัลของตอบแทน ด้านเนื้อหาเรียงลำดับจากสิ่งที่เข้าใจง่ายไปหาสิ่งที่เข้าใจยาก และค่อย ๆ ละเอียดลึกซึ้งไปตามลำดับ ไม่วกวน เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ตามความจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับคำสอน และด้านผู้รับคำสอน คำนึงถึงความแตกต่างของผู้รับคำสอน เช่น อุปนิสัย จิตใจ สติปัญญา และเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้รับคำสอน เปิดโอกาสให้ผู้รับคำสอนได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติ เอาใจใส่ต่อผู้รับคำสอนเป็นรายบุคคล ซึ่งผู้สอนควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ การกระทำ พฤติกรรมมนุษย์ อุปนิสัย การแยกแยะบุคคล และเข้าใจชีวิต มีวิธีดึงดูดความสนใจในธรรมะด้วยการใช้เทคนิคการพูดอธิบายให้ชัดเจน คลายความสงสัย ให้ผู้ฟังเข้าใจตามได้ และให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติ วิธีการสอน เช่น การสอนแบบพูดคุย

แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา แบบหลักเกณฑ์ตายตัว และกลยุทธ์ในการสอน เช่น การยกอุทาหรณ์ การอุปมา การใช้สื่ออุปกรณ์ ตัวอย่าง ภาษา บุคคล โอกาส ความยืดหยุ่น รางวัลและการลงโทษ และสถานการณ์เฉพาะหน้า

คำสอนที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมในองค์กร เป็นคำสอนที่เน้นพัฒนาในด้านศีล (ความประพฤติ) สมาน (ความมั่นคงด้านจิตใจ) และปัญญา (ความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง) หัวข้อหลักธรรมด้านความประพฤติเช่น หลักธรรม อปมาทะ กรรม ทุจจริต สุจริต บุญกิริยาวัตถุ 3 อิทธิบาท 4 สัมมปธาน 4 เบญจศีล เบญจธรรม มรรคมรรค 8 บารมี 10 ทศพิธราชธรรม ด้านอารมณ์เช่น หลักธรรมกุศลมูลและอกุศลมูล พรหมวิหาร 4 ความลำเอียง ด้านจิตใจเช่น หลักธรรม หิริโอตตปปะ สติ สัมปชัญญะ ไตรลักษณ์ อธิปไตย 3 อริยสัจ 4 และด้านสังคมเช่น หลักธรรม กัลยาณมิตร ปาปนิกรธรรม 3 ฆราวาสธรรม 4 จักร 4 สังคหะวัตถุ 4 สัมปยุตธรรม 7

โดยสรุปการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมในองค์กรตามการสอนของพระพุทธเจ้า ควรเริ่มด้วยการจำแนกบุคคลด้านจริยธรรม การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม การเลือกหัวข้อคำสอนที่เหมาะสม และมีหลักปฏิบัติที่ดีในการสอน

เอกสารอ้างอิง

- กิจจา บานชื่น. (2560). **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2556). **ASEAN mini book**. กรุงเทพฯ: Page Maker.
- คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2559). **แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: https://www.m-culture.go.th/prachinburi/article_attach/article_fileattach_20180504132514.pdf (2564, 20 เมษายน)
- ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อูวรรณโณ. (2525). **แนวคิดและการพัฒนาใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพร พุกกะนันท. (2543). **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์.
- บำรุง โพธิ์ศรี. (2554). **ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร**. พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญรอด อมรทัตโต, พิเชฐ ทั้งโต และบุษกร วัฒนบุตร. (2560). **การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดระยอง**. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 6(2): 281-294.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2556). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).

- พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก หน้า 1-10 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/050/T_0001.PDF
(2564, 18 พฤษภาคม)
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2560). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. (เล่มที่ 21). (หน้า 205). พิมพ์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-20 [ออนไลน์], เข้าถึงได้ที่:
https://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/ewt_dl_link.php?nid=1038&filename=index (2564, 18 พฤษภาคม)
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2564). **แนวทางการส่งเสริมองค์กรคุณธรรม**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<http://www.stopcorruption.moph.go.th/application/editors/userfiles/files/แนวทางการส่งเสริมองค์กรคุณธรรม.pdf> (2564, 20 พฤษภาคม)
- ศูนย์คุณธรรม. (2551). **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม**. การประชุมวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปลิ้นตั้ง.
- สมคิด บางโม. (2558). **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เอส เค บั๊คส์.
- สุภาพร พิศาลบุตร. (2554). **จริยธรรมทางธุรกิจ**. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว. (2564). **สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนมีนาคม ปี 2564**. กรุงเทพฯ: กรมการจัดหางาน. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/a0bf3232bdb42f5fe6dbe66cfa75b02c.pdf (2564, 15 พฤษภาคม)
- อร่าม อินพุ่ม. (2537). **มงคลชีวิต 38 ประการ สำหรับผู้ครองเรือน**. กรุงเทพฯ: เพชรกระรัต.